

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

VI kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSPA-140 -81(5)/09

Warszawa, 9 czerwca 2009 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Przekazuję przyjęte przez **Radę Ministrów stanowisko** wobec komisyjnego projektu ustawy:

- **o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego** (druk nr 1856).

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Sprawiedliwości do reprezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

(-) Donald Tusk

Stanowisko Rządu
wobec komisyjnego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks
postępowania cywilnego (druk nr 1856)

I. Przedmiot projektu ustawy

Celem proponowanej w projekcie zmiany jest zwiększenie skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem, w przypadku gdy orzeczenia te nie są wykonywane albo są nieprawidłowo wykonywane.

II. Uwagi natury ogólnej

W dotychczasowej praktyce sądowej egzekucja orzeczeń sądowych dotyczących kontaktów z dzieckiem jest prowadzona, co do zasady, w oparciu o przepisy o egzekucji świadczeń niepieniężnych, tj. art. 1050 i 1051 Kodeksu postępowania cywilnego. Pierwszy z tych przepisów dotyczy sytuacji, gdy rodzic uprawniony do kontaktów z dzieckiem ma prawo zabierać dziecko poza miejsce jego zamieszkania (pobytu), drugi zaś, gdy do kontaktów powinno dochodzić w miejscu zamieszkania (pobytu) dziecka, a rodzic sprawujący bezpośrednią pieczę ma obowiązek nie przeszkadzać w tych kontaktach.

Postępowanie egzekucyjne wszczyna sąd (będący organem egzekucyjnym) na wniosek wierzyciela. Tytułem wykonawczym jest prawomocne orzeczenie sądu o ustaleniu kontaktów z dzieckiem, zaopatrzone w

klauzulę wykonalności. Jeśli dłużnik (rodzic, który ma obowiązek umożliwić drugiemu kontakt z dzieckiem lub nie przeszkadzać w tych kontaktach) nie stosuje się do treści orzeczenia w przedmiocie ustalenia kontaktów z dzieckiem, sąd ma możliwość ukarania dłużnika grzywną do 1000 zł. Grzywny mogą być ponawiane, a ogólna suma grzywien w tej samej sprawie nie może przewyższać 100 000 zł (art. 1052 k.p.c.).

W przypadku określonym w art. 1050 k.p.c. (egzekucji czynności niezastępowalnych), sąd nakłada grzywnę na wniosek wierzyciela dopiero po bezskutecznym upływie zakreślonego przez sąd terminu do wykonania czynności i zagrożeniu grzywną na wypadek jej niewykonania. Nakładając grzywnę sąd wyznacza jednocześnie kolejny termin do wykonania czynności pod rygorem wymierzenia surowszej grzywny. W sytuacji unormowanej w art. 1051 k.p.c. (egzekucji zaniechania pewnej czynności lub nieprzeszkadzania czynności wierzyciela) sąd nakłada grzywnę po ustaleniu, że dłużnik działał wbrew swojemu obowiązkowi – bez konieczności wyznaczania dodatkowego terminu do wykonania obowiązku.

Grzywny stanowią środek przymusu zmierzający do przełamania woli dłużnika i zmuszenia go do wykonania czynności objętej tytułem egzekucyjnym. Wymierzając grzywnę, sąd obowiązany jest orzec – na wypadek jej niezapłacenia – zamianę grzywny na areszt, licząc jeden dzień aresztu od pięciu złotych do stu pięćdziesięciu złotych grzywny. Ogólny czas trwania aresztu nie może w tej samej sprawie przekroczyć sześciu miesięcy (art. 1053 § 1 k.p.c.). Orzekane grzywny nie podlegają przymusowemu ściągnięciu w drodze egzekucji sądowej, ale zamianie na areszt. W sytuacji, gdy grzywnę nałożono na dłużnika wielokrotnie i mimo to dłużnik jej nie uiścił, czas trwania aresztu sumuje się w nakazie wykonania aresztu. Prawomocne postanowienie o zamianie na areszt jest wykonalne w drodze egzekucji sądowej bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności (art. 762 § 4 k.p.c. w zw. z art. 1053 § 1 *in fine* k.p.c.).

W tym miejscu należy zauważyć, że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 r. (sygn. akt III CZP 75/08) odstępuje - przynajmniej częściowo – od przedstawionego powyżej sposobu wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów rodziców z dzieckiem. W uchwale tej Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że postanowienie regulujące kontakty rodziców z dzieckiem, nakazujące wydawanie dziecka przez rodzica, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, oraz zobowiązujące drugiego rodzica do odprowadzania dziecka, podlega wykonaniu w postępowaniu unormowanym w art. 598¹ i następnych k.p.c. Uchwała ta może wpłynąć na praktykę wykonywania orzeczeń o kontaktach rodziców z dzieckiem. Zaznaczyć jednak trzeba, że wskazany w uchwale tryb wykonywania orzeczeń może znaleźć zastosowanie tylko do tych kontaktów, które polegają na zabieraniu dziecka przez uprawnionego poza miejsce pobytu dziecka.

III. Istota projektowanej zmiany i uwagi szczegółowe

Projekt ustawy proponuje dodanie do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego nowego art. 598¹⁵, zgodnie z którym przepisy art. 598⁵-598¹² stosuje się odpowiednio do wykonania orzeczeń wydanych na podstawie art. 58 § 1 i § 1a i art. 113¹ ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.) w zakresie kontaktów rodziców z dzieckiem, w przypadku gdy orzeczenia te nie są wykonywane albo są nieprawidłowo wykonywane.

Dodawany art. 598¹⁵ k.p.c. opiera się na funkcjonujących już w Kodeksie postępowania cywilnego rozwiązaniach, dotyczących uprawnień władczych sądu opiekuńczego na wypadek konieczności odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Odpowiednie zastosowanie art. 598⁵-598¹² będzie polegało na zleceniu przez sąd opiekuńczy kuratorowi sądowemu przymusowego wyegzekwowania kontaktów dziecka z rodzicem. W standardowych sytuacjach, w zamyśle projektodawcy, powinno to polegać na umówieniu spotkania rodzica z dzieckiem, a następnie stawieniu się kuratora na

to spotkanie celem sprawdzenia, czy drugi rodzic to spotkanie umożliwił. W ekstremalnych przypadkach, w związku z możliwym odpowiednim zastosowaniem art. 598¹⁰ k.p.c., na żądanie kuratora sądowego Policja będzie obowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z wyegzekwowaniem kontaktów rodzica z dzieckiem.

Z kolei w związku z możliwym zastosowaniem art. 598¹¹ § 1 k.p.c., jeżeli rodzic, pod którego opieką znajduje się dziecko, ukrywa je, kurator sądowy zawiadomi prokuratora.

Zauważyć należy, że przedstawiony projekt nawiązuje do kierunku wykładni wyznaczonego uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 r. (sygn. akt III CZP 75/08).

Opiniowany projekt przewiduje, że do wykonania orzeczeń w zakresie kontaktów rodziców z dzieckiem odpowiednie stosowanie znajdują tylko przepisy art. 598⁵ -598¹² k.p.c., czym różni się w sposób istotny od powołanej uchwały, albowiem nie będzie wymagane przeprowadzenie postępowania rozpoznawczego, o którym mowa w art. 598¹ -598⁴ k.p.c.

Według koncepcji projektu postępowanie wykonawcze - mające na celu wykonanie orzeczenia w przedmiocie kontaktów rodziców z dzieckiem - wszczynane byłoby postanowieniem sądu wydanym na podstawie art. 598⁶ k.p.c. Należy w związku z tym przytoczyć ten przepis:

„Art. 598⁶. Jeżeli zobowiązany do oddania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką nie zastosuje się do postanowienia, o którym mowa w art. 598⁵, sąd, na wniosek uprawnionego, zleci kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie tej osoby.”

Odpowiednie stosowanie powyższego przepisu do wykonania orzeczenia o kontaktach rodziców z dzieckiem oznaczałoby, że jeżeli zobowiązany do umożliwienia kontaktów z dzieckiem nie zastosuje się do orzeczenia o kontaktach z dzieckiem, sąd, na wniosek uprawnionego, zleci kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie dziecka.

Wydaje się, że nie taka była intencja projektodawców. Według bowiem uzasadnienia projektu rola kuratora miałaby zasadniczo polegać na sprawdzeniu, czy doszło do kontaktu. Projektowany przepis nie odpowiada zatem wyobrażeniu projektodawców przedstawionemu w uzasadnieniu, które nie wynika z proponowanej normy. Mając na uwadze powyższe rodzi się pytanie, czy w każdym przypadku naruszenia orzeczenia o kontaktach rodziców z dzieckiem należy stosować przepisy o przymusowym odebraniu dziecka?

Przede wszystkim należy stwierdzić, że tryb proponowany w projekcie, którego immanentnym elementem byłoby, jak wyżej wskazano, przymusowe odebranie dziecka, może znaleźć zastosowanie tylko do tych kontaktów, które polegają na zabieraniu dziecka przez uprawnionego poza miejsce pobytu dziecka.

Tymczasem kontakty mogą mieć różną formę. Przepis art. 113 § 2 k.r.o., w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 6 listopada 2008 r. zawiera katalog form kontaktów z dzieckiem, obejmujący przede wszystkim przebywanie z dzieckiem, w którego zakres wchodzi odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu a także bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji oraz korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej.

Poza tym można mieć wątpliwości co do praktycznej możliwości i celowości wszczynania kolejnych postępowań o odebranie dziecka w związku z systematycznym nierespektowaniem orzeczenia o kontaktach. Na problem należy też patrzeć przez pryzmat dobra dziecka: czy silny środek dochodzenia do realizacji kontaktów z dzieckiem da się pogodzić ze skutkami, jakie dla psychiki dziecka może mieć jego stosowanie.

Podkreślić należy, że projektowany przepis nie będzie miał zastosowania do innych form kontaktów rodziców z dzieckiem, niż zabieranie dziecka poza miejsce jego pobytu. Projekt nie uwzględnia też okoliczności, że zbyt wczesne i zbyt częste wdrażanie trybu przymusowego odebrania dziecka może zagrażać

dobru dziecka. Proponowany tryb powinien być stosowany wyjątkowo, w ściśle określonych okolicznościach i dopiero wtedy, gdy inne środki przymusu (grzywna, areszt) zmierzające do wykonania orzeczeń w zakresie kontaktów rodziców z dzieckiem okażą się nieskuteczne.

Jednocześnie zauważyć należy, że nie jest jasny cel użycia w projektowanym przepisie, w jego końcowej części, sformułowania: „w przypadku, gdy orzeczenia te nie są wykonywane albo są nieprawidłowo wykonywane”. Jeżeli intencją projektodawców jest stosowanie przepisu w przypadkach, gdy orzeczenie w zakresie kontaktów rodziców z dzieckiem nie jest wykonywane dobrowolnie, to zaproponowane sformułowanie jest zbędne, albowiem istota projektowanej regulacji odnosi się do takich właśnie przypadków. Jeżeli zaś użyte sformułowanie ma służyć innemu celowi, to należałoby ten cel wyeksponować w uzasadnieniu projektu, względnie poprawić redakcję przepisu.

Uwzględniając powyższe uwagi należy zauważyć, że delikatna z natury problematyka, jaką zajmuje się projekt, wymaga dokładniejszej analizy i wypracowania rozwiązań bardziej adekwatnych do różnych stanów faktycznych, jakie wiążą się z realizacją kontaktów rodziców z dziećmi.

Nadmienić przy tym trzeba, że konieczność podjęcia interwencji legislacyjnej w kwestii będącej przedmiotem opiniowanego projektu zachodzi również w kontekście orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

w Strasburgu, w których Trybunał uznał, że Polska dopuściła się naruszenia

art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez niezapewnienie rodzicowi możliwości skorzystania z przysługującego mu prawa do kontaktu z dzieckiem z powodu braku skutecznych środków umożliwiających wykonanie prawomocnych

orzeczeń sądowych w przedmiocie kontaktów rodzica z dzieckiem (m.in. wyrok z dnia 12 października 2005 r. w sprawie Zawadka p. Polsce, wyrok z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie Pawlik p. Polsce).

Należy wskazać, że zagadnienie egzekucji orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem jest przedmiotem prac legislacyjnych Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości. Przewiduje się, że projekt ustawy zawierający stosowne regulacje dotyczące przedmiotowej problematyki zostanie rozpatrzony przez Rząd w II półroczu 2009 r.

IV. Konkluzja

Mając na uwadze powyższe, wskazane byłoby wstrzymanie prac nad komisyjnym projektem do czasu przedstawienia Sejmowi projektu rządowego regulującego przedmiotową problematykę, a następnie łączne rozpatrzenie obu projektów w komisji sejmowej. Umożliwi to porównanie różnych propozycji rozwiązania niezwykle trudnej i delikatnej materii, jaką jest zwiększenie skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem, oraz przyjęcie optymalnych rozwiązań.